

KORISTAN PRIRUČNIK O STAROGRČKOJ KULTURI

(Ante Juric / *Pojmovnik grčke antike*. Zagreb, Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, 2014. Posebna izdanja, knjiga 11., 400 str.)

U veljači 2014. godine iz tiska je izašlo izdanje u nakladi Hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, autora Ante Jurica. Riječ je o priručniku pod naslovom *Pojmovnik grčke antike*, kojega je uredio Marinko Šišak. Stručnu redakтуру obavile su Tamara Tvrković i Maja Matasović. Autoru Juricu ovaj naslov nije prvi u kojemu obrađuje grčko nasljeđe. Naime, 2001. objavio je naslov *Grčka od mitova do antičkih spomenika*, pa ovim novim izdanjem autor nastavlja već zacrtanim pravcem. Ante Juric rođen je 1939. godine, a na Filozofskom fakultetu u Zadru diplomirao je povijest umjetnosti i filozofiju. Poznato je da je u svojem profesionalnom vijeku predavao u osnovnoj i srednjoj školi, te da se usavršavao na poslijediplomskom studiju na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu. Uz stručne radove iz područja arheologije i povijesti svojega kraja, Juric je objavio dvije knjige. Prva je objavljena 2001. godine (*Andromeda*, Rijeka) pod naslovom *Grčka od mitova do antičkih spomenika*, a druga *Gradovi, utvrde i sakralni spomenici uz Krku i Čikolu* u izdanju Matice hrvatske u Skradinu (prvo izdanje 2004, drugo 2009).

Već u samom *Predgovoru*, autor napominje postojanje brojni priručnici koji se bave grčkom antikomi, njenim nasljeđem, umjetnošću, mitologijom, književnosti, i ostalomu što nam je antička Grčka ostavila u trajno dobro. No, takvi su naslovi mahom, ako ne i isklju-

čivo na stranim jezicima, a time većini hrvatskog čitateljstva nedostupni. Stoga ovo izdanje na hrvatskom jeziku obrađuje grčko nasljeđe i približava tu kulturu našem čitatelju. Autor obrazlaže svoj rad i koncepciju djela te odabir tema i natuknica, pa u tom kontekstu ističe, ponajprije, da su Grci svojim likovnim stvaralaštvom, književnim, dramskim, teatrološkim, govorničkim aktivnostima, te sportskim, bojnim i atletskim vještinama svojedobno nadmašivali bilo koju drugu civilizaciju toga vremena. Ne izostavlja spomenuti ni grčko političko uređenje, demokratski oblik vladavine, na čijim vrednotama se i danas temelji zapadnoeuropska civilizacija.

Pojmovnik sadrži nešto više od 1500 natuknica. Tim opsegom informacija ovaj naslov može se usporediti i s bilo kojom enciklopedijom. Još je niz činjenica po kojima se *Pojmovnik* ističe nad drugim ostvarenjima tog tipa. Preglednim, jasnim i sažetim (ali ne i manjkavim!) informacijama, Juric gradivo prezentira čitateljima koji ne moraju biti grecisti niti klasični filolozi da bi se njime služili, jer tekst ne sadrži alfabetsku terminologiju poznatu tek određenom broju čitatelja. Time se ovaj naslov približava gimnazijskoj, studijskoj i uopće, svojoj drugoj zainteresiranoj populaciji. Iza same natuknice, autor daje transliterirani oblik imena, ne samo osobnih imena, imena gradova, rijeka,

planina, mitoloških pojmova, i sl, nego u slučaju terminološkog nazivlja, čitatelju se nudi etimološko pojašnjenje natuknice. Ukoliko piše o osobi, nakon imena i transliteriranog grčkog imena, Juric navodi zanimanje (primjerice, *kipar, filozof, državnik, vojnik* i sl.) po kojemu je se pamti. Potom je navedeno točno geografsko podrijetlo osobe, kao i ono obiteljsko, ukoliko su takve činjenice poznate. Gdje god se unutar natuknice spominju drugi grčki pojmovi, autor daje naznaku (→ v.) da se takvo što također može ispitati u *Pojmovniku*, što umnogome doprinosi informativnosti i brzini pregledavanja željenih natuknica.

Ukoliko se u *Pojmovniku* nalaze dva ili više homonima, čitatelj je na to jasno upozoren. Primjerice, Juric unosi distinkciju u pojmove *Areta*. Poznavatelju grčkog jezika razlika je jasna čim pročita transliteraciju; prva *Areta* dolazi od grč. *Arétē* (osobno ime, žena feačkog kralja Alkinoja, majka poznate Nausikaje), gdje je naglašeno prvo *e* riječi. Druga *Areta* transliterira se kao *Areté* (naglašeno je posljednje *e*), odnosi se na kći Zeusa i Praksidike, a personifikacija je kreposti.

Osim načina obrade i prezentacije informacija, *Pojmovnik* se odlikuje i po tome što daje objašnjenje apstraktnih pojmova i/ili termina koji su se ili formirali u grčko antičko doba, ili ranije, ali su u antičko doba doživjeli punu upotrebu, procvat, ili pak reformu, primjerice *stadion, odgoj, znanost, umjetnost, slikarstvo, književnost, filologija, kolonizacija, kiparstvo, etika, demokracija, biografija, astronomija, arhitektura, matematika, filozofija*. Među takvim navedenim pojmovima,

i drugim iz *Pojmovnika*, nalaze se i oni kojima se obrazlažu grčki običaji iz svakodnevnice, ratne vještine, svadbene i druge svečanosti, dakle oni koji možda nemaju svojeg konkretnog naziva (primjerice, *Dedalska umjetnost, Dorski stil, Grčka kuća, Novčani (monetarni) sustav, Odgoj, Pogrebni običaji, Svetkovine, Svratište Knidana, Znanost, Žrtvovanje*), ali se smatralo da prema određenim obilježjima, ili povijesnom kontekstu, u *Pojmovniku* trebaju biti navedeni i obrazloženi. Ovakvim pristupom Juric je itekako približio *Pojmovnik* čitateljstvu kojemu i nisu dobro poznati grčki originalni pojmovi.

Osobitu vrijednost *Pojmovnika* vidimo i u jednakom pristupu pojmovima koji su poznatiji u antičkom nasljeđu, s onima koji su manje znani i/ili zaslužne osobe i drugi pojmovi. Tako se susrećemo i s gotovo nepoznatim, marginalnim imenima, primjerice Filomela, Aristonot, Pita, Taumant, Ismen, Doriklida, Kipsel, Ifit, Forkin, Onomarh i drugi.

Tomu u prilog može se navesti kako je autor, primjerice, poznati pojam *Etika* (grč. *ēthiká* od *ēthikós*; moralan, ćudoredan) razložio na dvije stranice, odnosno tri stupca teksta. Toj filozofskoj disciplini autor pristupa na sljedeći način: najprije se navodi povijest razvoja discipline i vremenski tijek, kao i to koji filozofi su prvi razložili kozmološku problematiku od antropološke. U ovom kontekstu se ne navode isključivo zasluge i misli velikih filozofa, kao što su to bili Protagora i Sokrat, nego navode i doprinose u proučavanju i manje poznatih mislioca poput Trasimaha iz Halkedona i Kalikla. Sa Sokratom, etika postaje središnji problem tadašnjeg naučavanja, kako Juric smatra. Osnivaju se i filozofske škole

koje se bave ovom disciplinom, što je Juric također naveo. Razvoj discipline nastavlja se i s Platonom, posebno u djelima „Država“ i „Protagora“, gdje se suprotstavlja sofistima i relativnosti njihovih etičkih shvaćanja. Juric je pod ovom natuknicom i smatrao primjerenim dodati i Aristotelov doprinos učenju, koji je napravio razdiobu vrlina na etičke (praktične) i dijanoetičke (vrline volje), a najvećom etičkom vrlinom smatrao je pravednost. O etici je nastavio Juric raspravljati i unutar stoičkog viđenja, koji su smatrali da je moralni ideal čovjeka živjeti u skladu s prirodom, a ovladavanje strastima smatrali su sigurnim putem do čovjekovog mira. Kao posljednje primjere rasprave o antičkoj etičkoj misli, Juric navodi novoplatonističku etiku kod Plotina, razvijenu u trećem stoljeću, koja se temeljila na ovladavanju čovjeka samim sobom i oslobađanju ropstva tijela kao izvora zla. Ovim primjerom Juric jezgrovito i pregledno daje ne samo značenje riječi etika, nego objašnjava i razvoj te misli od samih početaka do kraja antike.

Za drugi ilustrativni primjer Juriceva obrađivanja tematike možemo ponuditi gotovo nepoznati pojam, u sferi arheoloških pojmova – anaglif (grč. anáglifos), za kojega je navedeno da se radi o drugom nazivu za reljef, osobito za plitki reljef ili bareljef.

Navedene karakteristike ovog bogato ilustriranog izdanja doprinose popularizaciji antičkog nasljeđa i ističu njegovu ukorijenjenost u zapadnoeuropski moderni svijet, podsjećajući nas na obilježja naziva i termina bez kojih danas nije moguće zamisliti ne samo znanstvenu, nego i vrlo često ni svakodnevnu pisanu i usmenu komunikaciju. *Pojmovnik* nije tek podsjetnik na davni antički svijet, nego nam dokazuje u kojoj mjeri je isti prisutan i danas u raznim sferama života. Stoga se samo može izreći uvjerenje da ovaj naslov neće proći nezapaženo i zasigurno će ga koristiti učenici i studenti, ali i znalci kojima treba temeljna i provjerena informacija o pojedinom pojmu, osobi ili pojavi iz grčke antike.

Lucija Krešić